

Художньо-творча компетентність є невід'ємним компонентом професійної готовності студентів до майбутньої педагогічної діяльності, а її високий рівень – необхідною умовою розвитку професійного потенціалу художника-педагога. Подальших розвідок потребує методологія формування художньо-творчої компетентності в теоретичному та практичному аспектах.

ЛІТЕРАТУРА

- Кайдановська, 2002* – Кайдановська О. О. Методичні особливості вивчення курсу «Основи композиції» у вищих навчальних закладах / О. О. Кайдановська // Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : ІПП «ЕКМО», 2002. – Вип. 2. – С. 51-55.
- Ревенко, 2007* – Ревенко І. В. Художньо-естетична компетентність учителя як показник його професійної культури [Текст] / І. В. Ревенко // Мистецтво і освіта. – 2007. – № 3. – С. 139-146.
- Шорохов, 1979* – Шорохов Е. В. Основы композиции / Е. В. Шорохов. – М. : Просвещение, 1979. – 233 с.
- Щербина, 1999* – Щербина В. Г. Система композиционных упражнений в содержании подготовки будущих учителей изобразительного искусства : дис. ... кан. пед. наук : 13.00.04 / В. Г. Щербина. – Кривой Рог, 1999. – 228 с.

REFERENCES

- Kajdanovska, 2002* – Kajdanovska O. O. Metodichni osoblyvosti vyvchennya kursu «Osnovy` kompozyciyi» u vyshhyh navchalnyx zakladax / O. O. Kajdanovska // Pedagogichny`j proces : teoriya i praktyka : zb. nauk. pracz. – K. : PP «EKMO», 2002. – Vy`p. 2. – S. 51-55.
- Revenko, 2007* – Revenko I. V. Xudozhn`o-estety`chna kompetentnist uchytelya yak pokazny`k jogo profesijnoyi kultury [Tekst] / I. V. Revenko // My`stecztvo i osvita. – 2007. – № 3. – S. 139-146.
- Shoroxov, 1979* – Shoroxov E. V. Osnovy kompozicii / E. V. Shoroxov. – M. : Prosveshheny`e, 1979. – 233 s.
- Shherbyna, 1999* – Shherby`na V. G. Sy`stema kompozycyonnyx uprazhnenyj v sodержanyu podgotovky budushhyh uchyt`el'ej y`zobrazy`tel`nogo y`skusstva : dys. ... kan. ped. nauk : 13.00.04 / V. G. Shherbyna. – Kry`voj Rog, 1999. – 228 s.

УДК 378.011.3-051:373.3

Наталія Опанасенко

ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розкривається питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті сучасних змін в освіті. Поряд з традиційними підходами до вивчення педагогічних дисциплін запропоновано використання інтерактивних форм і методів навчання. Зазначається, що інтерактивне навчання сприяє побудові навчального процесу таким чином, що він проходить в умовах постійної активної взаємодії всіх студентів. На прикладі курсів «Дидактика», «Теорія та методика виховання» розглядаються фронтальна, кооперативна, індивідуальна (самостійна) робота, діалогічні методи, ситуативного моделювання (імітаційні ігри). Наводяться приклади тем з навчальних дисциплін та форми і методи, за допомогою яких вони вивчаються. Доводиться думка про те, що використовуючи різні методи, форми навчання в процесі вивчення педагогічних дисциплін, активізується процес засвоєння знань, надається йому творчий характер, будується робота студентів на співпраці, взаємонавчанні, що сприяє формуванню професіоналізму, вияву їх індивідуальних можливостей і здібностей до педагогічної роботи.

Ключові слова: професійна підготовка, інтерактивне навчання, інтерактивні форми і методи навчання, навчальний процес, майбутні вчителі початкової школи, педагогічні

дисципліни, зміст навчальних предметів, зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

В статті розкривається питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті сучасних змін в освіті. Крім традиційних підходів до вивчення педагогічних дисциплін запропоновано використання інтерактивних форм і методів навчання. Зазначено, що інтерактивне навчання сприяє побудові навчального процесу таким чином, щоб він проходив в умовах постійного активного взаємодія всіх студентів. На прикладі курсів «Дидактика», «Теорія і методика виховання» розглядаються фронтальна, кооперативна, індивідуальна (самостійна) робота, діалогічні методи, ситуативного моделювання (імітаційні ігри). Приводяться приклади тем по предметах, а також форми і методи, за допомогою яких вони вивчаються. Підтверджується, що використовуючи різні методи, форми навчання в процесі вивчення педагогічних дисциплін, активізується процес засвоєння знань, надається їм творчий характер, проводиться робота студентів на співпрацю, взаємонавчання, що сприяє формуванню професіоналізму, проявленню їх індивідуальних здібностей і здатностей к педагогічній роботі.

Ключові слова: професійна підготовка, інтерактивне навчання, інтерактивні форми і методи навчання, навчальний процес, майбутні вчителі початкової школи, педагогічні дисципліни, зміст навчальних предметів, зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

The article is devoted to the issue of the professional training of future teachers of primary school in the context of modern changes in education. Along with the traditional approaches to the study of pedagogical disciplines, the author proposes the use of interactive forms and methods of teaching, which affect the traditional process of learning in a new way, increase its effectiveness, direct it to the development of the student's personality. The article states that interactive learning contributes to the construction of the educational process in such a way that it takes place under the conditions of constant active interaction of all students. Through the example of courses «Didactics», «Theory and Methodology of Education» interactive forms and methods of teaching are considered, in particular such as frontal, cooperative, individual (independent) work, dialogical methods, situational modeling (simulation games). The examples of topics from the disciplines and the forms and methods, by which they are studied, are given. The purpose of applying a cooperative form of training in practical and laboratory classes on pedagogical disciplines is to involve students in active participation in the process of mastering program material. This form of training involves the use of the methods of collective discussion in practical work. The frontal form of training involves generalization and systematization of students' knowledge, self-evaluation, and evaluation of the work of one another's students. The content of the situational method of teaching is revealed, which provides students with understanding of the real life situation. The purpose of this method is to teach how to cope with non-standard situations that we encounter in real life. The author reveals the role of the simulation game method. An important simulation procedure is the discussion of the results of the activity and the future teachers' awareness of cause-and-effect link, which can be traced by analyzing the results of the simulation. Such simulation games contribute to the practical application of the ability to solve problem situations. The author makes an argument for using different methods and forms of learning in the process of studying pedagogical disciplines, in such a way the process of learning knowledge is intensified, given the creative nature, the work of students is being built on cooperation, mutual learning, which contributes to the formation of their professionalism, the manifestation of their individual abilities and abilities to pedagogical work.

Keywords: professional training, interactive training, interactive forms and methods of teaching, educational process, future primary school teachers, pedagogical disciplines, content of educational subjects, preparation content of the future primary school teacher.

Постановка проблеми. В Україні визначено пріоритети розвитку професійної освіти, відбувається багатогранний процес її модернізації з

урахуванням сучасних змін у суспільному розвитку, нових особистісних та соціальних вимог до системи професійної педагогічної освіти. Розробляються нові підходи, форми і методи професійної педагогічної освіти та професійного розвитку майбутніх учителів.

Перетворення, що відбуваються в системі освіти України відповідно до національних і цивілізаційних пріоритетів, спричинюють нові підходи до підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Вчитель є ключовою фігурою освіти, а рівень його професійної підготовки є пріоритетною складовою успішності школи. Запит суспільства до результатів освіти школярів, сучасні умови професійної діяльності вчителя початкової школи, пов'язані з різноманітністю освітніх систем, варіативністю змістового наповнення початкової освіти. Потреби в удосконаленні змісту підготовки майбутнього вчителя початкової школи пов'язані також з різними аспектами модернізації початкової школи: переходом до реалізації нового Державного стандарту початкової освіти, підтримкою гуманізації освіти, ідей дитиноцентризму в навчанні, запровадження принципів компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів у навчанні молодших школярів, впровадження педагогічних технологій у навчальний процес початкової школи [Олефіренко, 2015: с. 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що в різні історичні періоди педагоги приділяли значну увагу питанню підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Зокрема, теоретичні й методологічні засади підготовки майбутніх учителів висвітлені у роботах Ш. Амонашвілі, В. Бондаря, Н. Глузман, О. Дусавицького, Л. Коваль, С. Мартиненко, Н. Олефіренко, О. Савченко, В. Сухомлинського, Л. Хомич, Л. Хоружої та інших. Науковці Н. Баліцька, О. Біда, Г. Волошина, С. Гончаренко, М. Гузик, О. Дубасенюк, Л. Кекух, Г. Кравченко, О. Максименко, Н. Наволокова, А. Нісімчук, Л. Пироженко, О. Пехота, О. Пометун, І. Прокопенко, В. Федорчук, Ю. Шаповал, І. Якиманська, О. Ярошинська та інші розглядають питання професійної підготовки майбутніх учителів та акцентують увагу на розкритті змісту технологій навчання, їх використання на практиці. Тож, проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи, на сьогодні, є актуальною та науково значимою.

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні форм і методів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Вклад основного матеріалу. Праця вчителя є складною і різноманітною, що вимагає творчого підходу. Вона включає в себе: планування діяльності; організацію діяльності учнів; стимулювання активності учнів; контроль за виконанням навчальних дій учнями; аналіз досягнутих результатів.

Поряд з традиційними підходами до вивчення курсів «Дидактика», «Теорія та методика виховання» пропонуємо використовувати інтерактивні

форми і методи навчання, які по-новому впливають на традиційний процес засвоєння знань, підвищують його ефективність, спрямовують його на розвиток особистості студента.

Інтерактивне навчання є новим підходом до організації навчальної діяльності студентів. Воно сприяє побудові навчального процесу таким чином, що він проходить в умовах постійної активної взаємодії всіх студентів. У практичній педагогічній діяльності використовуються такі форми навчання студентів: фронтальна, кооперативна, індивідуальна (самостійна) робота.

У процесі вивчення «Дидактики», «Теорії та методики виховання» ми використовуємо інтерактивні форми і методи навчання. Метою застосування кооперативної форми навчання на практичних і лабораторних заняттях з даних дисциплін є залучення студентів до активної участі в процесі оволодіння програмовим матеріалом. Так, вивчаючи з «Дидактики» тему «Закономірності і принципи навчання» із застосуванням кооперативної (групової) форми роботи, перед студентами ставиться завдання, наприклад, закріпити поняття про закономірності, принципи та правила навчання, навчитися визначати принципи навчання, підбирати та реалізовувати принципи в процесі навчання. Потім, кожен студент отримує конкретне завдання: назвати та охарактеризувати закономірності і принципи навчання; на основі твердження К. Ушинського: «Зробивши цікавим свій урок, ви можете не боятися, що не все може бути цікавим... Привчіть же дитину робити не тільки те, що її цікавить, а й те, що не захоплює, – робити заради задоволення, виконувати свій обов'язок», дати відповіді на запитання: Чи погоджуєтесь з думкою відомого педагога? Чому? Який принцип навчання відображений у наведеному висловлюванні? [Кодлюк, 2013: с. 75].

Вивчаючи на практичному занятті з «Теорії та методики виховання» тему «Методи виховання» із застосуванням групової форми роботи, перед студентами ставиться завдання закріпити поняття про методи виховання, їх класифікації, навчитися підбирати та використовувати методи виховання в освітньому процесі. Наступним кроком є те, що кожен студент отримує конкретне завдання: назвати та охарактеризувати методи, що належать до методів організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки; проаналізувати педагогічну ситуацію та назвати методи, які були використані; проаналізувавши педагогічну ситуацію, дати відповідь на запитання про те, чи вдало були підібрані методи; звернувшись до творів В. Сухомлинського, виписати його судження про методи виховання і та ін. Кожен студент має конкретне завдання, за виконання якого він публічно звітується. Від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання. Кожен член групи працює на успіх товаришів, допомагаючи один одному і оцінюючи досягнення інших. У процесі обговорення певних питань виникають проблемні ситуації, на які студенти

мають знайти правильну відповідь. У даному випадку викладач, виступаючи як організатор навчального процесу, має виконувати функцію координатора і партнера, допомагаючи окремим студентам і групі.

У ході обговорення відбувається перевірка засвоєних знань, співставлення вивченого матеріалу з попередньо вивченим, щоб прослідкувати збереження взаємозв'язку між поняттями. Робота кожного члена групи оцінюється.

Отож, групова форма роботи передбачає систематичну участь кожного студента в навчанні всіх. Важливу роль відіграє спілкування і взаємодія студентів один з одним.

Під час вивчення теми «Зміст початкової освіти» з курсу «Дидактика» можна використати фронтальну (колективну) форму навчання. Наприклад, з посібника Я. Кодлюк «Дидактика початкової школи: практичний курс» студентам пропонується завдання: Поясніть, чому в умовах сьогодення одним із пріоритетних завдань початкової школи визнано розвиток у молодших школярів творчих здібностей [Кодлюк, 2013: с. 82]. Вивчаючи тему «Форми організації навчання в початковій школі» студентам пропонується два види завдань: подивитися фрагмент уроку, скласти план-конспект традиційного типу уроку чи нестандартного (вказати тип уроку, чітко визначити макро- і мікроструктуру, детально розписати кожен етап уроку). Вкінці заняття кожен студент зачитує план-конспект того типу уроку, який він обрав. Дана форма навчання передбачає використання в практичній роботі методів колективного обговорення питань.

У процесі опанування теми «Організаційні форми виховної роботи. Позакласна і позашкільна робота» з курсу «Теорія та методика виховання» ми також можемо використати фронтальну форму навчання. Студентам пропонується три види завдань: скласти план проведення класної години, етичної бесіди, читачької конференції. Вкінці заняття кожен студент зачитує план тієї позакласної форми роботи, яку він обрав. Проводиться самооцінка, оцінка роботи студентів один одного. Відбувається узагальнення та систематизація знань студентів.

Також, на практичних, лабораторних заняттях нерідко ми використовуємо ситуаційний метод навчання, який передбачає «осмислення студентами реальної життєвої ситуації» [Енциклопедія..., 2008: с. 821]. Завданням цього методу є навчити здатності справлятися з нестандартними ситуаціями, з якими ми зустрічаємося в реальному житті [Енциклопедія..., 2008: с. 821]. Цей метод використовуємо з метою аналізу педагогічних ситуацій, зокрема, вивчаючи теми «Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей. Методика спільної виховної роботи школи, сім'ї, громадськості з молодшими школярами», «Виховна робота з педагогічно занедбанними дітьми», «Основи морального виховання молодших школярів, його методика», «Основи екологічного та фізичного виховання молодших школярів. Методика виховання» та інші. Нерідко перед студентами

ставимо завдання творчого характеру. Наприклад, вивчаючи тему «Основи морального виховання молодших школярів, його методика», спираючись на практикум А. Кузьмінського, Л. Вовк, В. Омеляненка «Педагогіка: завдання і ситуації», перед студентами ставимо завдання: із книги Г. Ващенко «Виховний ідеал» випишіть характеристики різних підходів до змісту виховного ідеалу, порівняйте їх між собою; користуючись різними науковими джерелами, випишіть моральні якості особистості, що характеризують менталітет українського народу; складіть кодекс честі учителя-вихователя та інші [Кузьмінський, 2003: с. 217].

Важливе місце належить методам ситуативного моделювання, зокрема імітаційним іграм. Наприклад, з курсу «Дидактика» при вивченні теми «Форми організації навчання в початковій школі» один студент проводить урок за заздалегідь підготовленим планом-конспектом, а решта студентів виконують роль учнів певного класу. По закінченню уроку відбувається його обговорення та аналіз.

Важливою процедурою імітації є обговорення отриманих результатів діяльності та усвідомлення майбутніми вчителями причинно-наслідкових зв'язків, які можна простежити, аналізуючи результати імітації. Такі імітаційні ігри сприяють застосуванню на практиці вміння вирішувати проблемні ситуації.

У вивченні курсів «Дидактика», «Теорія та методика виховання» вагому роль відіграє технологія співробітництва, в основу якої покладено вміння організувати процес навчання на основі співпраці, співтворчості викладача і студента. Ця технологія передбачає побудову навчання на основі активної взаємодії всіх учасників навчального процесу з використанням різноманітних засобів інформації, діалогічного характеру навчання. Досить цікавими є методи опрацювання дискусійних питань. Вивчаючи тему «Контроль та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», студентам можна запропонувати взяти участь у дискусії, поставивши перед ними таке завдання: Висловіть своє ставлення до твердження Ш. Амонашвілі про те, що «оцінка – це милиця кульгавої педагогіки» [Кодлюк, 2013: с. 104].

Під час вивчення теми «Суть процесу виховання. Принципи виховання», користуючись посібником О. Матвієнко «Виховання школярів: педагогічні задачі та завдання», студентам пропонується, на основі висловлювання К. Ушинського «Я бачу в педагогіці не науку, а мистецтво, але переконаний, що в теорії цього мистецтва є дуже багато такого, що потрібно знати людям, які беруть за практику виховання та навчання» [Матвієнко, 2005: с. 21], взяти участь у дискусії, поставивши перед ними запитання: Чи вважаєте Ви, що педагогіка – це лише наука, або лише мистецтво? Вивчаючи тему «Методи виховання», студенти, розв'язуючи педагогічні ситуації, беруть участь у дискусії, відповідаючи на запитання: Чи можна карати дітей? Чи доцільно в педагогічній практиці застосовувати методи покарання? [Матвієнко, 2005: с. 57].

Висновки. Отже, опановуючи курси «Дидактика», «Теорія та методика виховання» студенти вивчають філософські засади основ навчання та освіти, теоретичні основи навчання і виховання. Вчаться застосовувати на практиці набуті теоретичні знання, зокрема, вміло підбирати методи, засоби, форми навчання і виховання учнів, забезпечувати розвиток їх творчих можливостей, здібностей. Використовуючи різні методи, форми навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін, ми, таким чином, активізуємо процес засвоєння знань, надаємо йому творчого характеру, будуємо роботу студентів на співпраці, взаємонавчанні, що сприяє формуванню їх професіоналізму, вияву їх індивідуальних можливостей і здібностей до педагогічної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

- Енциклопедія...*, 2008 – Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; [Головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- Кодлюк*, 2013 – Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практичний курс : навчально-методичний посібник / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : Астон, 2013. – 160 с.
- Кузьмінський*, 2003 – Кузьмінський А. І. Педагогіка: завдання і ситуації: [Практикум] / А. І. Кузьмінський, Л. П. Вовк, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 429 с. – (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).
- Матвієнко*, 2005 – Матвієнко О. В. Виховання школярів: педагогічні задачі та завдання / О. В. Матвієнко. – К. : Фоліант, 2005. – 200 с.
- Олефіренко*, 2015 – Олефіренко Н. В. Особливості підготовки сучасного вчителя початкової школи [Електронний ресурс] / Н. В. Олефіренко // <http://kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-4/3587-osoblyvosti-pidhotovky-suchasnoho-vchytelya-pochatkovoyi-shkoly>.

REFERENCES

- Entsyklopediia...*, 2008 – Entsyklopediia osvity / Akademiia ped. nauk Ukrainy; [holovnyi red. V. H. Kremen]. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
- Kodliuk*, 2013 – Kodliuk Ya. P. Dydaktyka pochatkovoї shkoly: praktychnyi kurs: navchalno-metodychnyi posibnyk / Ya. P. Kodliuk. – Ternopil : Aston, 2013. – 160 s.
- Kuzminskyi*, 2003 – Kuzminskyi A. I. Pedahohika: zavdannia i situatsii: [Praktykum] / A. I. Kuzminskyi, L. P. Vovk, V. L. Omelianenko. – K. : Znannia-Pris, 2003. – 429 s. – (Navchalno-metodychnyi kompleks z pedahohiky).
- Matviienko*, 2005 – Matviienko O. V. Vykhovannia shkoliariv: pedahohichni zadachi ta zavdannia / O. V. Matviienko. – K. : Foliant, 2005. – 200 s.
- Olefirenko*, 2015 – Olefirenko N. V. Osoblyvosti pidhotovky suchasnoho vchytelya pochatkovoї shkoly [Elektronnyi resurs] / N. V. Olefirenko // <http://kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-4/3587-osoblyvosti-pidhotovky-suchasnoho-vchytelya-pochatkovoyi-shkoly>.